

Bijbelschool module 1 Hoe lees je de Bijbel

Inleiding

Lange tijd waren bidden en Bijbellezen de pilaren van de persoonlijke geloofsontwikkeling. Er werd met enige regelmaat uit de Bijbel gelezen. Soms in gezinsverband of met een groepje, vaak ook alleen rond bepaalde vaste momenten: rond het eten en het einde van de dag.

Het ritueel van dagelijks Bijbellezen staat al langere tijd onder druk. Dit heeft meerdere oorzaken. Tomas Halik zou als eerste oorzaak ‘zachte secularisatie’ noemen. Het is het interne proces waarbij het geloof in het eigen leven steeds minder betekenis krijgt en dus ook als minder relevant wordt ervaren. Onderdeel van dat proces is dat de persoonlijke rituelen aan kracht verliezen en vaker worden overgeslagen.

De zachte secularisatie krijgt voeding door de tijdgeest – de overkoepelende gedachten in de cultuur. In onze cultuur zijn het wetenschappelijke verhaal leidend, de nadruk op individualisatie en het marktdenken leidend.

Deze leidende principes roepen fundamentele vragen op over de betekenis van de Bijbel.

In de cursus probeer ik een antwoord te formuleren op deze ontwikkelingen. Mijn vooronderstelling is namelijk dat de Bijbel ook in onze tijd uitermate belangwekkend, inspirerend en richtinggevend is.

Als we de betekenis van de Bijbel (opnieuw) ontdekken, kan dit helpen om door persoonlijke oefening vol te houden en te volharden om zo het gif van de zachte secularisatie te weerstaan.

Wat kan je van deze module verwachten?

In deze eerste module van drie bijeenkomsten gaan we in op de vraag naar waarheid, leren we over de achtergronden van het ontstaan van de Bijbel en staan we stil bij verschillende vormen van Bijbellezen.

• **Opdracht 1**

1. Hoe vaak lees je per week uit de Bijbel?
2. Hoe bepaal je wat je leest?
3. Wat inspireert je als je de Bijbel leest? Wat is je lievelingspassage?
4. Waar haak je af? Wat roept voor jou de meeste weerstand op?
5. Welke waarde hebben de Bijbelverhalen voor jou? (Denk aan: interessant om meer van onze cultuur te begrijpen; het helpt me groeien in mijn relatie met God; het helpt mij om keuzes te maken in mijn leven; etc)

Het valse dilemma tussen wetenschap en Bijbel

De Bijbel is de belangrijkste bron voor onze kennis over God en over geloof. Met andere woorden: de Bijbel geeft inzicht in de waarheid. Waarheid staat voor de juiste kijk op onze werkelijkheid.

Lange tijd trokken wetenschappers en gelovigen samen op in het nadenken over de waarheid. Er was geen tegenstelling tussen wetenschap en geloof. De wetenschap heeft haar wortels in de vroege kerk. De wetenschap ontvouwde de schoonheid en complexiteit van de wereld en droeg daarmee bij aan de verwondering over Gods schepping. Het ging mis toen de kerk haar macht ging inzetten om uitkomsten van de wetenschap te bestrijden. De wetenschap werd niet langer als een geschenk gezien, maar als een bedreiging (ten onrechte zal ik hieronder betogen).

De eerste reden dat geloof en wetenschap tegenover konden komen te staan, heeft te maken met de visie op het gezag van de Bijbel. Je zou kunnen zeggen dat er twee uitersten zijn in de visie op het gezag van de Bijbel. Het ene uiterste is dat de Bijbel van ‘kافت tot kافت’ door de heilige Geest is geïnspireerd. De heilige Geest heeft als het ware bij de schrijvers van Bijbel de teksten ingeblazen.

Deze visie brengt mee dat het gezag onbetwistbaar is en dat elke tekst de waarheid in zich draagt. Dat betekent dat Bijbelteksten steeds de leidraad vormen voor het dagelijks leven en voor ethische vragen. Wanneer in de Bijbel iets verboden wordt, zal het voor een dergelijke gelovige niet mogelijk zijn om het toe te staan. Voorbeelden zijn het omgaan met de positie van vrouwen in de Bijbel, kledingvoorschriften of het omgaan met homoseksualiteit. Tegelijkertijd is het zo dat hoe letterlijk iemand de Bijbel opvat, hij/zij toch ook bepaalde teksten tussen haakjes plaats¹.

Bv. Deuteronomium 17: 2 Wanneer zich in een van de steden die de HEER, uw God, u zal geven, iemand bevindt, man of vrouw, die doet wat slecht is in de ogen van de HEER door de regels van het verbond te overtreden, 3 door andere goden te vereren, de zon, de maan of de sterren, en daarvoor neer te knielen, hoewel ik dat verboden heb, 4 en het komt u ter ore, dan moet u zorgvuldig navraag doen. Als blijkt dat het waar is, als onomstotelijk vaststaat dat deze gruwelijke dingen onder het volk van Israël hebben plaatsgevonden, 5 dan moet u de man of vrouw die zich zo misdragen heeft de stad uit brengen en buiten de poort stenigen tot de dood erop volgt. 6 Het doodvonnis mag alleen op grond van de verklaring van ten minste twee getuigen worden voltrokken, één getuigenverklaring is onvoldoende. 7 De getuigen moeten, samen met de rest van het volk, de dader stenigen tot de dood erop volgt, en zelf moeten zij de eerste steen werpen. Zo moet u het kwaad dat zich bij u aandient in de kiem smoren.

Het andere uiterste is dat de Bijbel niet meer is dan een verzameling verhalen die kunnen inspireren, zoals een goed gedicht of een goede literatuur kan confronteren of inspireren. In mijn beleving is er een tussenweg tussen beide uitersten: de Bijbel is geïnspireerd door de Heilige Geest, maar is tot stand gekomen door mensen die in een bepaalde cultuur geschreven hebben. Dit betekent dat de Bijbel voluit Woord van God is, maar dat een Bijbeltekst altijd vraagt om gelezen te worden in de context van de cultuur waarin de tekst geschreven is, in de context van het Bijbelboek en in de context van de hele Bijbel.

Dus de contexten van Bijbeltekst (in de bredere tekst van het hoofdstuk, het Bijbelboek en de Bijbel), de schrijver én van de lezer bepalen mede de betekenis van de tekst. Misschien is het goed om vanuit het denken in contexten nog iets te zeggen over waarheid. In de Bijbel vinden we bijvoorbeeld een visie terug dat de wereld plat is². Als we bedenken dat deze visie ontstaan is in een bepaalde context met de inzichten van die tijd, is het geen probleem om latere wetenschappelijke inzichten mee te nemen in het lezen van de tekst. De betekenis is dan niet dat de aarde plat is, maar dat God de aarde vasthoudt.

In de jaren '80 werd in de voorlopers van de Protestantse Kerk in Nederland het *relationeel waarheidsbegrip* breed omarmt. Voorheen gingen kerken uit van één waarheid die te kennen was in deze werkelijkheid. De kerk was de hoeder van die waarheid. Het gevolg van deze opstelling is een krachtige wij – zij dynamiek. De ‘wij-groep’ heeft kennis van de waarheid.

¹ Goed om te weten: ook gelovigen die de hele Bijbel zien als door de heilige Geest geïnspireerd, kennen aan de ene tekst meer waarde toe dan aan de andere. Ook speelt de theologie een belangrijke rol. Zo gaan theologen ervan uit dat alle wetten uit het Eerste Testament over offeren door het offer van Jezus Christus niet meer gelden. Ook zijn de reinheidswetten rond voedsel uit het Eerste Testament opgeheven door het visioen van Petrus in het Bijbelboek Handelingen. Wat interessant is, is dat deze discussie al speelde in de eerste jaren na de opstanding van Jezus. In Handelingen 15 lezen we hoe de apostelen zich bogen over de vraag welke wetten moesten blijven gelden voor mensen die zich verbinden met Jezus.

² Zo spreekt Jesaja over de 4 hoeken van de aarde, en Job over pilaren of zuilen waarop de aarde staat.

Iedereen die dit in twijfel trekt of bevraagt is onderdeel van de 'zij-groep'. Aan vrijwel alle kerkscheuringen ligt deze visie op waarheid ten grondslag.

Het relationeel waarheidsbegrip gaat nog steeds uit van één waarheid, alleen is die waarheid zo groot en allesomvattend, dat het ons vermogen altijd zal overstijgen. In relatie met anderen groeit het inzicht over de waarheid. Deze visie is niet relativiserend, maar biedt juist ruimte tot dialoog.

Aandacht voor contexten leert ons ook dat in verschillende culturen op een verschillende manier tegen waarheid werd aangekeken. In de Joodse traditie zijn verhalen belangrijk. Verhalen onthullen de werkelijkheid. In de Westerse traditie geven feiten toegang tot de werkelijkheid. Als we met Westerse ogen passages lezen die in de Joodse traditie geschreven zijn, kan het gebeuren dat we de betekenis van de tekst niet goed tot ons nemen.

Tot slot. Ik noemde dat de keuze tussen geloof of wetenschap een vals dilemma is. Beiden bieden een bepaald inzicht op de waarheid en vullen elkaar aan. Wetenschap vertelt over het wat en hoe van de werkelijkheid. Het geloof gaat over zinvinding en betekenis. Geloof en wetenschap kunnen niet zonder elkaar.

- **Opdracht 2**

1. Welk gezag heeft volgens jou de Bijbel? Is dit in de loop van de tijd veranderd? Kun je uitleggen waarom je aan de Bijbel dit gezag geeft?
2. Hoe ervaar je de discussie tussen geloof en wetenschap? Welke positie neem je hierin in?
3. Zoek een Bijbeltekst die aan betekenis wint door het in het geheel van het Bijbelboek te lezen.
4. Zoek een Bijbeltekst die in onze context een andere betekenis heeft dan in de tijd dat het is opgeschreven.